

Tämä on rinnakkaistallenne.

Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat *saattavat poiketa* alkuperäisestä julkaisusta.

Julkaisun tekijä(t): Tolonen, Tiina

Julkaisun nimi: Ihan oikeaa avoimuutta – CC-lisensoinnin määrässä hienoista nousua

Julkaisuvuosi: 2021

Versio: Kustantajan versio

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Tolonen, T. (2021). Ihan oikeaa avoimuutta: CC-lisensoinnin määrässä hienoista nousua. Kreodi, (5).

<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021121460518>

Ihan oikeaa avoimuutta – CC-lisensoinnin määrässä hienoista nousua

14.12.2021

"CREATIVE COMMON LOGO" BY HIBR IS LICENSED UNDER CC BY-NC-SA 2.0

Lähes päivittäin Theseuksen parissa työskennellessään kiinnittää huomioita erilaisiin asioihin, kuten siihen minkälaisia tekijänoikeusvalintoja opiskelijat ovat töilleen tehneet. Kun yhtäkkiä tuli tunne, että CC-lisensoinnin määrä opinnäytetöille olisi kasvanut, päätin tutkia numeroiden valossa sitä, onko tuntemukselleni todellisuuspohjaa. Tulokset osoittivat, etten aivan hakoteillä ollut, mutta isossa mittakaavassa töitä vielä riittää.

Ammattikorkeakoulujen OA-hankkeen dokumentteihin kirjattiin aikoinaan valtiovallan vahva suositus Creative Commons -lisensoinnista julkisen sektorin käytössä. Theseus-julkaisuarkiston perustamisen yhteydessä otettiin tavoitteeksi, että palvelussa tullaan tarjoamaan mahdollisuutta hyödyntää Creative Commons -lisenssiä eli avoimen sisällön käytön standardia tekijänoikeuksien hallitsemiseksi verkossa. Tällä haluttiin antaa korkeakouluopiskelijoille sekä opettajille ja tutkijoille mahdollisuus jakaa ja hyödyntää tuottamaansa henkistä pääomaa hallitusti ja laillisesti.

Avoimuutta on julkaisujen osalta edistetty vuosien varrella useilla eri julistuksilla sekä hankkeilla. Moni on todennäköisesti kuullut Berliinin julistuksesta vuodelta 2003, jossa jo todettiin että tieteellinen tietämys leviää vaillinaisesti, jollei tietoa lueta ja jaeta vapaasti.

Julistuksen mukaan käyttäjille tulee myöntää lupa kopioida, käyttää ja välittää teosta sekä esittää sitä julkisesti tai tehdä siitä muunnelmia. Suomessa Opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2017 päättyneessä ATT-hankkeessa haluttiin myös edistää avoimuuden käytäntöjä monella eri tavalla. Nyt suomalaisen tutkimusyhteisön, johon ammattikorkeakoulujenkin katsotaan kuuluvan, avoimuuden suuntaa linjaa eteenpäin Avoimen tieteen ja tutkimuksen julistus 2020–2025.

CC-lisensointi on avoimen tieteen suositus

Kansalliskirjaston 9.12. järjestämässä Julkaisuarkistojen aineistot pitkäaikaissäilytykseen -webinaarissa puhuneen Jyrki Ilvan mukaan suomalaisiin julkaisuarkistoihin on tähän mennessä tallennettu noin 700 000 kokotekstijulkaisua. Theseus yli 200 000 tallennuksellaan vastaa yksinään jo leijonanosaa tuosta, kuten myös vuosittaisesta kartunnasta, joka lieenee nykyään 50 000 julkaisun suuruusluokkaa. Ilvan mukaan Creative Commons -lisenssien käyttö on yleistynyt vähitellen, mutta ne kattavat vielä suhteellisen pienen osan koko aineistosta eli noin 10–15 %. CC-lisenssien käyttöönotto on kuitenkin mm. PlanS ja kansallisten avoimen tieteen suositusten mukaista, totesi tilaisuudessa avauspuheenvuoron esittänyt Kristiina Hormia-Poutanen.

Theseuksen opinnäytetyötallennusten avoimuutta tekijänoikeusvalintojen näkökulmasta ei juuri ole tarkasteltu. Suurimmassa osassa tallennuksia opiskelija on valinnut pidättää kaikki oikeudet itsellään. Syytä tähän voi vain arvailla, mutta hyvin todennäköisesti siihen on ollut helpompi tarttua kuin huomattavasti vieraampaan CC-lisenssiin.

Sivusin hieman tätä asiaa vuonna 2017 kirjoittamassani artikkelissa, jossa tutkin myös CC-lisensioitujen opinnäytetöiden määrää suhteutettuna kokonaistallennusmäärään viidessä eniten tallennuksia tehneessä ammattikorkeakoulussa. Yhteenlaskettuna niiden opinnäytetyötallennukset muodostivat tuolloin noin 40 % Theseuksen kokonaistallennusmäärästä, joka tarkasteluhetkellä oli 117 793. CC-lisensioituja opinnäytetöitä oli tuolloin näissä ammattikorkeakouluissa 4,4 % tallennuksista.

Ennen tallennuslukuihin tutustumista on hyvä juoda kahvit (kuva: Tiina Tolonen)

Onko näppituntumaan luottamista?

Kuten alussa totesin, minulla oli tuntuma siitä että CC-lisenssin käyttö Theseuksessa olisi erityisesti tänä vuonna kääntynyt nousuun. Nyt kun pahin tallennusruuhka loppuvuodesta on ohi, tein pienen tutkimuksen oletustani tukemaan. Otin vertailukohdaksi vuoden 2020 opinnäytetyötallennukset, eli selvitin sekä sen että kuluvan vuoden tallennusten osalta kuinka paljon niissä on valittu käytettäväksi CC-lisenssi.

VUOSI	OPINNÄYTTEET	CC-LISENSOIDUT	PROSENTTIOSUUS
2020	18 389	1587	8.6
2021	17 201	1798	10.5

Vuoden 2021 tallennuksien kokonaismäärässä on huomioitu sekä avoin että käyttörajattu kokoelma, johon oli tallennettu sen käyttöönotaneissa ammattikorkeakouluissa yhteensä 318

opinnäytetyötä. Näistä kaikkiaan 20 työssä oli valittu CC-lisenssi käyttöön siitä huolimatta, että ne olivat käyttörajatussa kokoelmassa.

Kuten tiedämme, Theseus on Suomen suurin avoin julkaisuarkisto. Kun otetaan huomioon kaikki opinnäytetyötallennukset, joita tällä hetkellä on jo 201 435, jää CC-lisensoitujen osuus niistä kuitenkin hyvin pieneksi ollen vain 2,4 %. Tässä kohtaa lienee ammattikorkeakouluilla vielä työtä tehtävänä, että avoimesta saadaan oikeasti avointa eli myös käyttöeste on poistettu.

Ammattikorkeakoulujen rehtorien 28.6.2008 allekirjoittaman Theseus-julkaisuarkistoon liittyvän sopimuksen mukaan opiskelijan tehtävä on päättää opinnäytetyönsä julkistamisesta ja että opinnäytetyön ohjaajan tulee perehdyttää opiskelija verkkojulkaisemiseen liittyviin asioihin, kuten julkinen ja salassa pidettävä tieto, tekijänoikeudet, asiasanat, julkistamiseen liittyvä suostumus sekä Creative Commons -lisensiointi. Uskon, että jos tekijänoikeusasioita pidetään aktiivisesti esillä koko opiskeluajan, on opiskelijan työnsä tallennusvaiheessa huomattavasti helpompi tehdä valinta ei pelkästään tekijänoikeuslisenssin, mutta myös tallennuskokoelman välillä. Opiskelija on tuolloin myös selvillä oikeuksistaan mahdollisissa poistamistapauksissa.

Kirjoittajat

Tiina Tolonen

Informaatikko

Tiina Tolonen on informaatikko Tiedekirjasto Pegasuksessa, joka palvelee Oulun yliopistoa ja Oulun ammattikorkeakoulua.

[Kirjoittajan muut artikkelit](#) >

Artikkelin tiedot

Kirjoittaja: Tiina Tolonen

Numero: 5/2021 Joulunumero

URN: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021121460518>

Lisenssit

Tämä teos on lisensoitu [Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).